

Aftenposten 21. november 1991

NYE UTFORDRINGER FOR VELFERDSSTATEN

Statsminister Gro Harlem Brundtland

Det norske samfunnet står i dag overfor formidable utfordringer - med sysselsettingen som den klart viktigste. Likevel har vi nådd et velferdsnivå som ligger langt over det som møtte dem som var unge for en generasjon siden. Dette var et poeng som også Gunnar Berge tok opp i en artikkel, "Myter om velferdsstaten", i Arbeiderbladet forrige uke.

Av og til er det behov for å minne om at aldri har en så stor del av befolkningen vært i lønnet arbeid, aldri har så mange vært under utdanning. Barnehager, sykehjem og kulturtilbud er spredt til distrikter som lå milevis fra denne type goder. På mange måter står vi overfor det som kan kalles velferdsstatens paradoks. Desto flere oppgaver vi løser, desto større forventninger skapes.

Av og til er det nok grunn til å nyansere språkbruken. Forholdene for eldre og syke er f. eks. blitt vesentlig forbedret, selv om avisene stadig skriver om krisene. I de nærmeste årene vil vi få en sterk økning i antall eldre over åtti og nitti år. To tredjedeler av disse er enslige kvinner. Økningen viser at det har skjedd en positiv utvikling på helsefronten. Samtidig vet vi at dette må få klare konsekvenser for vår prioritering innen sektoren. Går vi 50-60 år tilbake i tiden var økonomisk fattigdom og nød et reelt problem for mange eldre. De var avhengig av familie og naboers velvilje for å få den hjelp de trengte. Enkelte har stilt seg kritiske til den profesjonalisering av omsorg vi har vært vitne til. Men la oss minne om hva offentlig ansvar innebærer av respekt for den enkelte og muligheten for å være selvstendig. Målet er at de eldre så lenge som mulig skal kunne bo hjemme og få den hjelp de har behov for. Om de blir pleietrengende, sørger bl.a. en godt utbygget hjemmehjelps- og sykehjemsordning for nødvendig bistand. Vi vet at utover i landet fungerer dette til dels svært godt. Størst problemer har det vært i de store byene, men selv i Oslo viser en undersøkelse at 9 av 10 var godt fornøyd med det tilbud de fikk om hjelp til å klare seg hjemme.

De eldre utgjør etterhvert en stor og også ressurssterk gruppe. At de fremmer sine krav med tyngde, er også et uttrykk for den selvrespekt de er preget av, og som større økonomisk uavhengighet har bidratt til.

De 600 000 pensjonistene er ingen ensartet gruppe. De fleste har både brukbar økonomi og god helse. De som har det vanskelig økonomisk er først og fremst de eldste, kvinnelige pensjonistene. Her ser vi utslagene av at de i liten grad har opptjent egne pensjonspoeng. Forskjellen mellom grupper understreker at det er mer målrettede tiltak som må til, bostøtte til de som sitter med dyre leiligheter, omsorg og pleie til de som trenger det.

Det er bemerkelsesverdig hvor stor forskjell det er mellom det befolkningen tror om de eldres økonomi og hva de selv sier.

Over førti prosent mener at for flertallet av de eldre strekker pengene ikke til, eller at de må bruke sparepenger for å klare seg. Bare tolv prosent av de eldre selv vurderer sin egen økonomi på samme måte. Den største andelen eldre finner vi blant dem som sier de kan spare litt.

I forbindelse med skattereformen er det flere som har reagert på at det blir større likstilling mellom pensjonister og lønnstakere selv om pensjonister fortsatt vil betale mindre skatt enn lønnsinntakere med samme inntekt. At det kommer protester fra pensjonister med til dels store spareinnskudd, sier noe om naturlige reaksjoner fra en generasjon preget av nøysomhet og evne til å sette tæring etter næring. Men det sier også noe om et velferdsamfunn som har utviklet seg. Penger i banken og arv til etterkommere var forbeholdt de meget få i tidligere generasjoner.

Årets bokhøst har vært preget av flere store biografier om mennesker som har preget norsk historie. To sentrale skikkelser i arbeiderbevegelsen er skildret, Johan Nygaardsvold og Martin Tranmæl. I tillegg til portretter av to personligheter, gir bøkene oss også innsikt i samfunn der tilværelsen var hardere, klassesskillene skarpere, men der troen på fremskritt og menneskenes egen evne til å påvirke utviklingen var sterk. Solidaritet og fellesskap var levende begreper. Mye er oppnådd gjennom noen tiår. Mye står likevel igjen. Det vi tar mål av oss til å klare idag er ikke mindre, men mer enn disse kunne drømme om. Ambisjonene og kravene er fortsatt store, på vegne av det norske folk og det internasjonale samfunn - og slik vil vi at det skal være.

Da må vi bygge på fellesskapets vilje til å sikre de offentlige inntekter, på demokratiske avgjørelser og en alminnelig rettferdighetsoppfatning. Velferdsstaten kan bare opprettholdes dersom folk flest oppfatter at de ordninger vi har er fornuftige og rettferdige. Nettopp vi som vet at vi trenger offentlige løsninger og et sosialt sikkerhetsnett fremfor den sterkeste rett og privat veldedighet, må derfor være de første til å se kritisk på om ordningene fungerer slik de var ment. Vi har et særlig ansvar for å stille spørsmål ved erfaringer og løsninger og få samfunnsdebatten inn i et fremsynt spor. Det er blant annet lov til å stille krav på fellesskapets vegne. Målet er å gi støtte til de som trenger det, ikke til de som roper høyest.